

# LOKALT INFLYTANDE

goda exempel på samverkan  
mellan civilsamhälle och  
kommun



# INNEHÅLLSFÖRTECKNING

LOKALT INFLYTANDE	3
RÅEK - RÅNE ÄLVDALS RÅDET	4
HINDÅS STATION ett föreningsdrivet kulturhus	6
NÄTVERK SYDÖLAND	8
LIDHULTSDIALOGEN	10
FOLKETS TRÄDGÅRD	12
STRATEGI FÖR ORTSUTVECKLING	14
TÄTORTSUTVECKLING	16
YTTEROMRÅDESSATSNINGEN	18
FRAMTID EDSBRO	20
WISSELTOFTA VÄNNER	22
MODELL VINGÅKERSBYGDEN	24
LANDSBYGDSRÅD	26
FALU KOMMUNBYGDERÅD&LANDSBYGDSRÅD	28
före detta SÖDERMÖRE KOMMUNDELSNÄMND	30
ny LANDSBYGDSNÄMND	32
LANDSBYGDSUTVECKLINGSRÅD	33
FÖRSKÖNINGSRÅD	35
MEDBORGARBUDGET	37
LANDSBYGDSUTVECKLINGSBIDRAG	39
COMMUNITY COUNCILS	40
KOSTERNÄMNDEN	41
SVÅGADALSNÄMNDEN	43
DEN FÖRSTA SAMHÄLLSNIVÅN	45
Kontakter	47

# LOKALT INFLYTANDE

## 16 FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN

Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva, och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer



Lokal demokrati är grundbulten för ett hållbart och inkluderande samhälle. Det är på den första samhällsnivån som vi har möjlighet att påverka och medverka i samhällsbygget, alltså inte enbart genom val till kommunen, regionen, nationen och EU vart fjärde år.

Temagruppen Lokal utveckling inom Hela Sverige ska leva presenterar här många goda exempel på hur civilsamhälle och kommun kan samverka, bygga tillit och skapa förutsättningar för hållbara och inkluderande lokalsamhällen. Fokus är på HUR man samverkar. Det kan vara alltifrån att kommunen och en lokal grupp har ett utvecklingsprojekt tillsammans för att öka tillit och fortsatt samverkan, till att kommunen delegerar kommunala uppdrag till en direktvald lokal nämnd med egen budget. Olika former av medborgardialoger mellan lokalbefolkningen och kommunen är den vanligaste samverkansformen, men också att lokala grupper deltar i arbetet med att fördela kommunala utvecklingsmedel.

I vår research har vi särskilt letat efter en långvarig och hållbar samverkan, alltså inte projekt, väl medvetna om att det finns väldigt många framgångsrika projekt som utvecklar våra områden.

Hur samverkan är formaliserad är det som intresserat oss. Att en kommun eller en lokal grupp bjuder in varandra till dialog vid enstaka tillfällen är en bra början, men vi vill se nästa steg. Här finns exempel på lokala grupper och kommuner som slutit affärsavtal, överenskommelser och IOP (offentligt idéburet partnerskap) samt kommunala beslut om samverkan och delegerade kommunala uppdrag.

En annan intressant iakttagelse handlar om att den lokala nivån kan representeras på olika sätt i samverkan med kommunen. Det kan vara representanter som utsetts av den lokala utvecklingsgruppen, föreningarna i bygden, offentligt stormöte, kommunen eller genom allmänna val.

Något annat vi stött på är också kommuners och lokalsamhällens vilja att skaffa sig en alldeles egen utvecklingsmodell.

Våra goda exempel utgör ett rikt smörgåsbord av olika samverkansformer som förhoppningsvis kan inspirera till ännu mer lokal demokrati på den första samhällsnivån.



### TEMAGRUPP LOKALT INFLYTANDE

Bertil Degerlund/Norrboten

Bodil Nilsson/Skåne

Christina Antonsen/Västernorrland

Helena Näslund/Gävleborg

Ulla Herlitz/Göteborgsregionen

## Boden—Norrbottnen

Råek upprätthåller kommunal service, arbetstillfällena och social mötesplats. Hållbart över tid. Har ett tio avtal med kommunens förvaltningar och ett med Ragnsells. Avtal som årligen inbringar cirka två miljoner kronor till föreningen.

# RÅEK

## RÅNE ÄLVDALS RÅDET

### En lokalt ägd ekonomisk förening

Råek står för Råne Älvdals rådet i Gunnarsby församling ekonomiska förening och är en medlem-sägd ekonomisk förening där privatpersoner, företag och föreningar i Råne älvdalsområdet är ägare.

Det gör organisationen unikt med ett brett nätverk och många kontakter både inom förenings- och näringslivet. Föreningen bildades 1999 och består idag av drygt 385 privatpersoner och 50 företag och föreningar. Råek har med åren utvecklat ett samhällsservicekontor i Gunnarsbyn och driver också återvinningscentralen där.

Råek samarbetar med föreningar, företag och organisationer efter hela älvdalen vilken sträcker sig från Gällivare i norr till Luleå i söder. I området där Råek bedriver service, byarna runt Gunnarsbyn och Niemisel, finns cirka 1000 invånare.

### Med syfte att stärka bygden

Råek har Råne älvdalsbygdens utveckling som huvudmål och visionen är att öka attraktiviteten och möjligheter för boende i området. Förutom att förbättra bygdens service arbetar Råek med att stärka

samverkan mellan byarna och skapa arbetstillfällena. Råek arbetar med näringslivsfrågor och utvecklar nya arbetssätt för företagare och medborgare för att förenkla inflyttning till området. Råek ingår även olika avtal som främjar landsbygdsutvecklingen i Råne älvdal och samordnar samt driver ett flertal utvecklingsprojekt.

Råek var med i Hela Sverige ska levas nationella projekt "Hållbara lokala servicelösningar" med stöd från Tillväxtverket. Man sökte nya vägar för byarnas framtida servicelösningar. De tog initiativ till Servicepunkten i Gunnarsbyn som nu drivs lokalt i bygden. Verksamheten bidrar till kommunens långsiktiga miljötänk och ekonomiska hållbarhet. Råek har idag fem anställda, och elva olika avtal knutna till Servicepunkten, tio med kommunens förvaltningar och ett med Ragnsells. Avtal som årligen inbringar cirka två miljoner kronor till föreningen.





Foto: Servicepunkt Råek

## De kommunala avtalen omfattar

- Servicepunktens drift
- Administration av kommunens sommarjobb för ungdomar
- Näringslivsutveckling
- Drift av Malmensväg (skoterled)
- Bemanning av Återvinningscentral
- Fixartjänster
- Driftansvar för stugor och rastplatser efter älven
- Skötsel av gröna ytor
- Sekreteraruppdrag i Bodens landsbygdsråd
- Vaktmästare på Älvsolan och Räddningstjänsten

## Kontinuerlig och systematisk uppföljning

Kommunen jobbar målmedvetet för att integrera och öka förståelsen för servicepunkterna. Råek företräder bygden i kommunens övergripande strategiska arbete. Servicepunkten tar stort ansvar för hela kommunen. Man länkar till det lokala näringslivet, underlättar för hela kommunen och får ihop helheten på ett hållbart och smart sätt.

## Framtida mål

Råek's mål framåt är överenskommelser om fler offentliga och privata uppdrag samt att utveckla medskapande dialoger med ansvariga politiska företrädare, till exempel i nya kommunala landsbygdsrådet. Föra bygdens talan och vara lyhörd för bygdens

innevånarens förslag och åsikter.

**Vision** - Norra Europa häftigaste bygd

**Syfte** - Behålla, underhålla och utveckla bygden

**Uppdrag** - Vara i framkant

## Erfarenheter och tips

- Håll goda relationer med kommunledning och förvaltningar. Öppenhet och ett positivt tänk i samtal med kommunen.
- Gå samman och skapa en gemensam organisation som företräder området i olika kontakter med tex kommunen.
- Äga och driva lokalt.
- Ta vara på viljan hos människorna på platsen.
- Lyssna på varandra, delge varandra information som ger tydligt mervärde.
- Hitta lösningar som fungerar för din specifika situation och de personer som är engagerade.
- Var öppen för alla idéer och samla så många som möjligt.
- Ingen idé är dålig, alla idéer inspirerar till nya idéer, och fler idéer leder till bättre lösningar.



Läs mer

- om [Råek](#)



NORRBOTTEN





Foto: Mette Waldrop

## Socialt engagemang och gemenskap

När människor möts och delar upplevelser ökar den sociala sammanhållningen och tilliten till varandra. Föreningsliv och kulturliv skapar socialt kapital och ett föreningsdrivet kulturhus som Hindås station stimulerar detta. Kommunen menar att bygdegårdsföreningen är en viktig aktör som erbjuder aktiviteter till olika åldrar, med syfte att främja socialt engagemang och gemenskap mellan människor med olika social, etnisk och kulturell bakgrund. Bygdegårdsföreningen å sin sida uppskattar långsiktigheten i samverkan, man får möjlighet att koncentrera sig på aktiviteterna och verksamheten. En annan fördel som framförs är att lokalsamhället har fått en tätare kontakt med kommunen, man har lättare att lyfta också andra frågor.

## Mycket verksamhet för pengarna

Kommunen får extra mycket kultur tack vare driftstödet till en avlönad samordnare. Föreningen samarbetar med andra föreningar, har många frivilliga som jobbar, man söker och har fått arrangörsbidrag och stöd till olika projekt och har möjlighet

att arbeta på ett flexibelt och snabbfotat sätt jämfört med traditionell offentlig verksamhet. Kommunen har utarbetat egna riktlinjer för partnerskap med föreningar genom IOP. Viktigt att ta till vara erfarenheter och öka kunskapen, det är en stor potential och öppnar möjligheter.

## Tidsperiod med skriftligt avtal

Första avtalet gällde för tre år från 2017 och har sedan förlängts. Det finns beslut i kommunfullmäktige samt skriftligt avtal mellan Härryda kommun och Bygdegårdsföreningen Hindås station.

### Läs mer

- Bygdegårdsföreningen [Hindås station](#)
- [Riktlinje IOP](#)
- [Från idé till IOP](#)



GÖTEBORGSREGIONEN

## Mörbylånga - Kalmar län

Kommunen och lokala föreningar har tillsammans arbetat fram en skriftlig Arbetsordning och Överenskommelse om hur samverkan skall ske. Underskriven av politiker och 14 lokala föreningar på Sydöland.

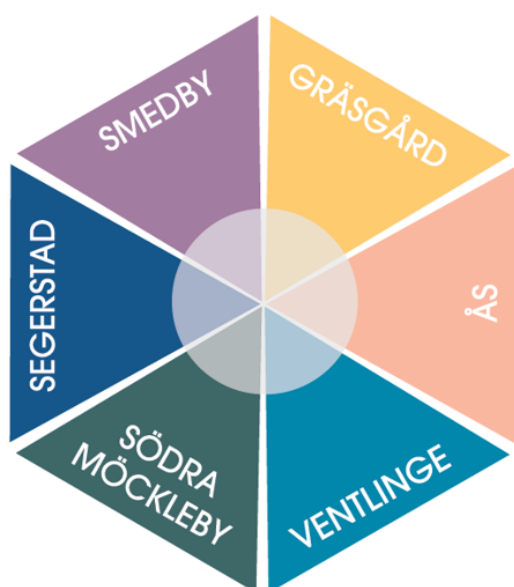
# NÄTVERK SYDÖLAND

### Skapa en långsiktigt hållbar utveckling

Nätverk Sydöland är ett dialog-forum för de sex sydligaste socknarna på Öland i Mörbylånga kommun. Syftet med nätverket är att stärka samverkan för att skapa en långsiktigt hållbar utveckling och ett livskraftigt och attraktivt Sydöland för boende, verksamma och besökare. Nätverk Sydöland kom-

mer att bidra till att Sydölands frågor ständigt hålls aktuella och att utvecklingen går framåt. Genom nätverket kan de olika socknarna och kommunen bli bättre på att samordna sina insatser och dra åt samma håll. Missförstånd och problem kan upptäckas i ett tidigt skede och förebyggas.

I nätverket sitter två representanter från varje socken samt två tjänstepersoner från Mörbylånga kommun. Det är föreningarna i varje socken som utser sina representanter och alla föreningar som är verksamma på Sydöland och utgår från demokratiska principer är välkomna att vara med.



# NÄTVERK SYDÖLAND

### Överenskommelse och arbetsordning

Mörbylånga kommun och de föreningar som vill medverka har valt att underteckna en överenskommelse om att samverka genom Nätverk Sydöland. Överenskommelsen är giltig i fem år och därefter tecknas en ny överenskommelse under förutsättning att intresse för fortsatt samverkan finns hos parterna. Nätverket har också en arbetsbeskrivning som kan revideras av nätverket när behov uppstår. Nätverket träffas ungefär varannan månad för att diskutera aktuella frågor och däremellan jobbar olika arbetsgrupper med specifika frågor som Nätverket själva bestämmer. Ordförandeskapet roterar så att en ny socken står värd för varje träff och sätter agendan tillsammans med kommunen.

Nätverket bildades 2020 genom projektet Kraftsamling Sydöland som drevs av Mörbylånga kom-



# Det är bra att vi har ett gemensamt forum för Sydöland 😊

-mun. I projektet genomfördes tre stormöten med allmänheten och flera mindre möten med en arbetsgrupp med representanter från socknarna för att utarbeta en samverkansmodell, där resultatet blev Nätverk Sydöland.

Hittills har Nätverket medverkat till bland annat att snabbare lösningar för att bygga ut VA har identifierats på flera platser, att nya tomter har styckats av till försäljning, att en flytt av 6-klassarna från den lokala skolan har stoppats och att underlaget på en planerad cykelled har justerats.

## Erfarenheter och tips

**Från kommunen:** Det har varit en bra modell att utgå från de gamla socknarna för att säkerställa att ingen känner sig bortglömd. Det har också varit bra att föreningarna själva utsett representanter för sina socknar och att dessa inte behöver representera själva föreningen. Det tog två år att bilda Nätverket men i efterhand var det ingen nackdel att det fick ta tid, tvärtom bidrog det till en stark förankring och legitimitet, att det var en gemensam process tillsammans med medborgare och kommun. Att ha möten digitalt under pandemin har varit en mestadels positiv upplevelse, många tycker att det är bättre eftersom det tar mindre tid.

**Från ordföranden i Södra Möckleby sockenförening:** Det är bra att vi har ett gemensamt forum för Sydöland. Vissa frågor har man drivit med framgång till exempel vattenfrågan på sydöstra ön, även om man ännu inte nått någon lösning, men man talar "med samma röst". En annan fråga som man

drivit hårt är att kommunen jobbar fram detaljplaner för nybyggnation.

## Vad skulle kunna göras bättre?

**Från kommunen:** Saker att arbeta vidare med är information och kommunikation. Flera medborgare på Sydöland behöver känna till att Nätverket finns och flera anställda och politiker i kommunen behöver också känna till att Nätverket finns. Det är även en utmaning i det roterande ordförandeskapet eftersom det ofta blir fokus på olika frågor på träffarna och det kan vara svårt att hålla kontinuiteten uppe och följa upp arbetet som tidigare gjorts.

**Från ordföranden i Södra Möckleby sockenförening:** Det saknas ett organiserat samarbete och återkoppling med de föreningar som utsett representanterna till dialogmöten med kommunen. Vi får skriftlig redovisning från kommunen, via mail, efter mötena och det finns sida på facebook där viss information publiceras. Men jag saknar dialog. Någon gång per år tycker jag att företrädarna borde bjuda in till dialogmöte med samtliga de föreningar som de representerar, för avstämning och nya idéer.

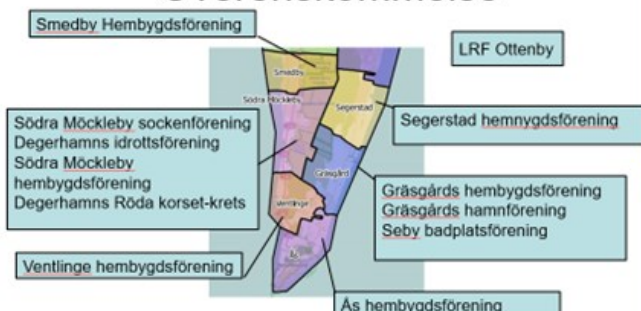
## Nätverk Sydölands lokala organisationer

Degerhamns IF  
Degerhamns Skytteförening  
Degerhamn-Kastlösa Röda Kors krets  
Gräsgårds Hamnförening  
Gräsgårds HBF  
LRF Ottenby Lokalavdelning  
Seby Badplatsförening  
Seberstads Hembygdsförening  
Smedby Hembygdsförening  
Södra Möckleby HBF  
Södra Möckleby Sockenförening  
Södra Ölands Pastorat  
Ventlinge Hembygdsförening  
Ås Hembygdsförening



KALMAR LÄN

## Överenskommelse



## Läs mer

- [Mörbylånga kommun](#)
- facebook [Nätverk Sydöland](#)

## Ljungby - Kronoberg

Lite besvikna på tidigare stormöten samlas nu de lokala föreningarna i en samordnad och organiserad dialog med kommunen. En modell för medborgarinflytande som kommunen gillar och blir modell för kommunens arbete framöver.

# LIDHULTSDIALOGEN

### Föreningen Lidhult Lyfter berättar

Lidhult är en mindre tätort med 600 invånare i samhället och 900 inklusive landsbygden. Vi ligger i utkanten av den till ytan stora kommunen Ljungby på gränsen till Halland.

Av tradition har vi alltid haft ett gott samarbete över gränsen vad det gäller sjukvård, skolor med mera och många ser Halmstad som "sin stad". Lite beror det på att många känner sig svikna och bortglömda av Ljungbys ledning.

Dock har vi lyssnande politiker och många så kal-

lade dialogstormöte om olika frågor har hållits ute i bygden. Det blev särskilt aktuellt när ett stort företag med flera hundra anställda flyttade till Polen, helt enligt EU-s regelverk.

Men många är inte tillfreds med stormöte, enbart. Det blir mycket tyckande, halva löften om att ta tag i frågor, dålig uppföljning. Vår förening ville göra något åt detta och inspirerade av en annan ort i kommunen, bjöd vi i april 2021 in alla föreningar i samhället inklusive kyrkorna till ett uppstartsmöte för att starta en representativ dialog.

Syftet är en diskussion utefter en satt gemensam dagordning, minnesanteckningar och uppföljning på nästa möte. Föreningarna ansvarar för att få ut minnesanteckningar till sina medlemmar och då blir många informerade om vad som är på gång. Vilket genererar fler idéer, större engagemang.

Föreningarna är Lidhult Lyfter, Hembygdsföreningen, Idrottsföreningen, Hem o Skola, Företagarföreningen, MC-klubben Bryggeriet, SPF, Lingonbygden, Allianskyrkan, Svenska Kyrkan och Hälsöörnan.

På grund av Covid kunde vi inte vara så många, max två per förening plus en fritidsstrateg från kommunen.

Första mötet höll vi utomhus på en loge. Alla var med på banan och till nästa möte bjöd vi in våra tre



Foto: Lidhult Lyfter

# Lidhult Lyfter



kommunalråd. Fördelen med denna form av möte är: Bra storlek på gruppen för diskussioner, två per förening visade sig vara lyckat.

Minnesanteckningar med uppföljning så man på nästa möte kan stryka eller ta om. Lidhult Lyfter håller än så länge i taktpinnen men meningen är att ansvaret ska gå runt mellan föreningarna.

## Vilka fördelar ger samarbetet?

Förutom ett antal frågor som kommit upp, blivit lyssnade på, åtgärdade, eller under utredning/ behandling, så har nya samarbete startat upp. Föreningar har hittat samarbetspartners och vi hjälps åt på ett helt annat sätt än förut. Till exempel har vi skapat VÄLKOMNAGRUPPEN, som ska knacka på hos alla nyinflyttade, överlämna välkomnafolder och presentkort.

Kommunen gillar det arbetssätt som förening Lidhult lyfter och har utvecklat och det kommer att stå modell för medborgarinflytandet för kommunens arbete med Serviceorternas utveckling.

## Erfarenheter och tips

Från Ljungby kommun har kommunalråd och oppositionsråd deltagit, samt relevanta tjänstepersoner

beroende på sakfråga på träffarna. Dialogerna har skapat bättre förståelse hos förtroendevalda och tjänstepersoner om behov och utmaningar i Lidhult. De har också gett input till konkreta åtgärder och inspel till fortsatt arbete med förbättringar och förändringar inom olika områden. De stora fördelarna med samarbetet är att det finns en organiserad samtalspart i Lidhult, som med en bred föreningsrepresentation bidrar med viktig kunskap och förslag till hur samhället kan utvecklas. Välor organiserade samtalsparter, både ideellt och kommunalt, är ett starkt tips för god och långsiktig samverkan. Lidhultsdialogerna har varit både viktiga och lärorika för det fortsatta samarbetet!

## Vad kan göras bättre?

Lidhult Lyfter vill bli en formell Speaking Partner och formalisera samverkan gentemot kommunen samt få en tjänsteman som kontakt in i kommunen. Från kommunens sida ser man att processen skulle kunna struktureras mer, med ett organiserat arbetssätt kring planering och återkoppling där både tjänstemän och politiker deltar. Detta är också kommunens ambitionen framöver.

Läs mer

- [Lidhult Lyfter](#) på facebook



Ljungby  
kommun



## Ljusnarsberg - Örebro län

Trädgården drivs av Ställdalens Byalag på kommunal mark och är en central mötesplats där hållbar odling och kreativa idéer för Ställdalens framtid kan utvecklas.

# FOLKETS TRÄDGÅRD

### Ställdalens Byalag tog initiativet

Sommaren 2020 skapades en mötesplats i form av en trädgård i centrala Ställdalen, på kommunens mark. En Folkets Trädgård för alla, med Ställdalens Byalag i samarbete med kommunen, föreningsliv, lokala aktörer och boende i byn. Samarbetet gjorde det möjligt att anordna 40 kulturarrangemang den första sommaren, med sammanlagt 940 besökare. Där fanns något för alla åldrar och intressen. Utöver det var trädgården alltid öppen för alla, att smaka på grönsaker, dofta, plocka blommor eller bara sitta ner i. Folkets Trädgård fungerar nu som en mötesplats och en testbädd för hållbar odling, kreativa samtal och idé generering för framtiden.

### Bra också för kommunen

Trädgården används flitigt av kommunens olika verksamheter. Öppna förskolan Fröet i Kopparberg gjorde studiebesök med barn och föräldrar för att utforska miljön, leka och fika. Barnen på Förskolan Åstugan i Ställdalen odlat växter under våren som sedan planterades ut Folkets Trädgård. Och barnen kan sedan besöka odlingarna och se hur det växer. Skolan har påbörjat ett arbete med att starta upp ett uteklassrum med odling och man planerar också att sätta upp en scen. Odlingen sker i samarbete med "Folkets trädgård" som sköter den under sommaren. Syftet med uteklassrummet är att arbeta ämnesövergripande och skapa nya lärmiljöer



Foto: Arno Wiltling

för skolans elever. Vidare arrangerades olika utomhusaktiveter för att motverka ensamhet och demenssjukdomar och anpassat för att även äldre ska kunna delta. Också arbetsförmedlingen bidrog, Ljusnarsbergs kommun ställde upp med 17 feriepraktikanter i Folkets Trädgård under sommaren 2022.

### En demokratisk trädgård - för alla

Efter de första åren hade platsen blivit etablerad. Där hölls också förra årets julmarknad. Ställdalens Byalag vill fortsätta utveckla verksamheten – med fler ungdomar. Allt detta räknar man med kommer att ha en mycket positiv effekt på gemenskapen. I kombination med föreningsstöd och kulturstöd gör kommunen det möjligt för civilsamhället att starta och utveckla viktiga demokratiska mötesplatser med kulturverksamhet.

Det har blivit ett välbalanserat samarbete med ett pågående samtal om hur man kan förbättra och utveckla projektet ytterligare. Engagemanget i projektet i kombination med kommunens öppenhet och flexibilitet har gjort Folkets Trädgård i Ställdalen till ett spännande och framgångsrikt initiativ med många utvecklingsmöjligheter.



#### Läs mer

- [Folkets trädgård](#) facebook
- [Ställdalens Byalag](#) facebook
- [Ljusnarsbergs kommun](#)



Foto: Arno Wiltling

### Erfarenheter och tips från Folkets Trädgård

- Använd de styrkor och möjligheter som finns; jobba med det du har och var inte rädd för att be om hjälp.
- Öppenhet och ett positivt tänk i samtal med kommunen
- Ibland kan det verka som att kommunen vill döda idéer, i de situationerna vara förstående och vara positiv.
- Hitta lösningar som fungerar för din specifika situation och de personer som är engagerade.
- Var öppen för alla idéer och samla så många som möjligt. Ingen idé är dålig, alla idéer inspirerar till nya idéer, och fler idéer leder till bättre lösningar.



LÄNSBYGDERÅDET  
I ÖREBRO LÄN

## Varberg - Halland

Några politiker, några tjänstepersoner och några från bygden går på byapromenad, gör SWOT-analys och ordnar stormöte med omröstning för att få fram ett planeringsunderlag.

# STRATEGI FÖR ORTSUTVECKLING

### Lära känna platsen

En byapromenaden är en fantastisk metodik för att förstå en plats förutsättningar, känsla och utvecklingsmöjligheter.

I Sibbarp gjordes byapromenaden och SWOT-analysen under våren, sedan hölls ett stormöte under hösten. Där presenterades allt material och deltagarna kunde tycka till genom mötesverktyget Menti. Mötet lockade många från bygden och det kom upp många förslag.

Ortsutvecklingsstrategin är ett planeringsunderlag som kommunen använder för utveckling av mindre orter. Arbetet var nödvändigt eftersom de planer som fanns sedan tidigare inte längre var aktuella att arbeta efter. Kommunen ville i samverkan med orterna ta fram ny planer, även om det på vissa platser redan fanns lokala utvecklingsplaner gjorda av samhällsföreningen.

### Så här gick det till

**1. Faktainsamling och ortsanalys** - Kommunen tar fram fakta om orten, till exempel befolkning, historia, näringsliv och landskap.

**2. Byapromenad** - Två politiker (en från majoriteten och en från oppositionen), två tjänstepersoner och två eller tre personer utsedda av den lokala samhällsföreningen promenerar tillsammans. På så sätt får politiker och tjänstepersoner en bild av orten och dess förutsättningarna för utveckling.

**3. Framtidsbild** - Ett förslag till framtidsbild tas fram i den arbetsgrupp med politiker, tjänstemän och Ortsrepresentanter som promenerat tillsammans. Arbetsgruppen sammanställer ett förslag till ortsutvecklingsstrategi.

**4. Stormöte** - Arbetsgruppen presenterar förslaget för bygden på ett stormöte som hålls i aktuell ort. Invånarna kommer med synpunkter och jobbar tillsammans med politiker i workshop för bygdens utveckling.

**5. Kommunen antar strategin** - Kommunstyrelsen antar ortsutvecklingsstrategin.

**6. Åtgärdslista** - Arbetsgruppen tar fram en åtgärdslista för att nå målen i strategin. Samhällsföreningen fyller en viktig funktion i förankringen av strategiernas åtgärdsförslag.

[Tillväxtverket tipsar](#) om Varberg

## Erfarenheter och tips

- Positivt är att åtgärderna som står i strategin har en tydlig ansvarsfördelning där kommunen är ansvarig för vissa delar och samhällsföreningen/bygden för andra.
- Kombinationen mellan samhällsutveckling och landsbygdsutveckling – vad kan kommunen göra för bygden och vad kan bygden göra för kommunen – att förståelse finns åt båda håll.
- Ytterligare en positiv effekt är den ökade kunskapen om orterna hos tjänstemannaorganisationen.
- Strategin gäller fram tills nästa tas fram.
- En stor utmaning är Trafikverket som är en svår samtalspart på mindre orter eftersom man sällan får gehör för hård trafik och otrygga vägar.
- Kartan som användes vid stormötena med utveckling på privata markområden skulle man pratat med markägaren innan mötet.
- Covidpandemin ställde till det för arbetet, men bara ett av fyra stormöten behövde hållas digitalt.



Foto: Hela Sverige Halland



### Läs mer

- [Framtidens Sibbarp](#) - Ortsutvecklingsstrategi
- [Promenad utvecklar orter i Varberg](#)



## Skövde - Västra Götaland/Skaraborg

Medborgardialoger har genomförts med syfte att öka livskvaliteten och stärka hela Skövdes attraktionskraft. Kommunen vill skapa återkommande dialoger mellan tätorternas invånare och kommunens politiker och tjänstepersoner.

# TÄTORTSUTVECKLING

### Kommunalt initiativ

Arbetet startades upp runt årsskiftet 2018/2019 efter ett tydligt politiskt uppdrag från kommunstyrelsen. En arbetsgrupp bestående av tjänstepersoner från kommunens olika sektorer tillsattes. Likaså skapades en referensgrupp per tätort bestående av ca 10-12 personer från orten. I denna grupp fanns representation från ortens utvecklingsgrupp, näringsliv, föreningsliv samt kyrkor och engagerade invånare. Representationen bestod av invånare i olika åldrar, både kvinnor och män.

Samarbetet organiseras av utredare på sektor samhällsbyggnad och folkhälsostrateg, sektor medborgare och samhällsutveckling, med ett fokus på landsbygdsutveckling. Arbetet har genomförts i fyra av kommunens tätorter. Ytterligare tre tätorter kommer att startas upp. Därtill finns ytterligare två, men där har det redan pågått flera större planerade projekt och därav ansågs inte behoven i nuläget vara densamma.

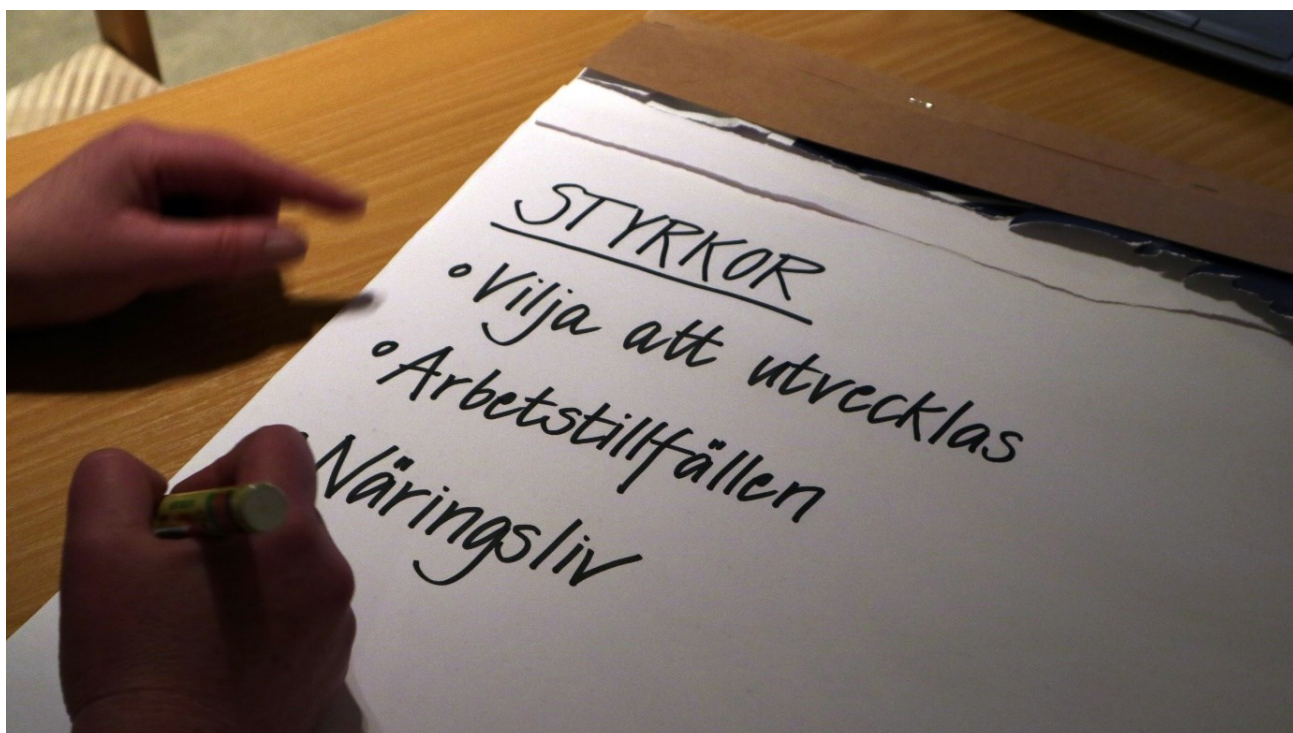


Foto: Hela Sverige Skaraborg



## Syftet

Syftet med dialogerna är att tillsammans med de som bor, vistas eller verkar i respektive tätort skapa förutsättningar för att stärka hela Skövdes attraktionskraft.

## Nulägesbild

Med nulägesbilden som underlag har sedan en handlingsplan arbetats fram i dialog mellan politiker, tjänstepersoner och respektive referensgrupp i tätorten. Handlingsplanen innefattar kommunens åtaganden för att utvecklas hållbart – stad som tätort som landsbygd. Varje handlingsplan beslutas i kommunstyrelsen och ska arbetas in i samband med kommande års budgetarbete under mandatperioden. Nulägesbild och handlingsplan gäller fram till nästa tas fram.

## Plattform för dialog

Genom arbetet med tätortsutveckling skapas också skapa en plattform för återkommande dialog mellan invånare i respektive tätort och kommunens politiker och tjänstepersoner. Detta för att säkerställa att processen fortlöper och för att följa upp det arbete som sker. På så vis skapas ett systematiskt arbetssätt som möjliggör naturliga forum där orternas utveckling kontinuerligt kan diskuteras.

## Utgångspunkt

En viktig utgångspunkt i arbetet med tätortsutvecklingen framåt är, förutom att skapa en plattform för kontinuerlig dialog, att också möjliggöra en större delaktighet för invånarna i orten när det gäller olika utvecklingsprojekt som genomförs. Det vill säga att invånarna känner sig delaktiga under hela processen, från idé till genomförande.

Det innebär att de lokala referensgrupperna har bjudits in till dialog i allt från infrastrukturprojekt, bostadsprojekt, utveckling av naturområden, marknadsföring etcetera.

På så vis arbetar man redan från start tillsammans med de lokala referensgrupperna i kommunens olika projekt. Det har möjliggjort att vi hittat många bra lösningar på problem som annars inte hade uppmärksammats, eller löst sig lika bra om referensgruppen inte deltagit i processen.

## Erfarenheter och tips från kommunen

- Involvera en mindre grupp med lokala representanter som speglar orten tidigt i arbetet.
- Lyssna in och ha dialog utifrån de lokala förutsättningarna.
- Under processens gång bjöds samtliga referensgrupper in till erfarenhetsutbyte orterna emellan.



### Årsmöte TUG

Torsdag den 12 maj kl. 19.00  
i Tymerlokalen

19.00: Information från Skövde kommun om Torget och övrig utveckling av Timmersdala  
19.30: Årsmötesförhandlingar  
20.00: Information från TUG  
20:15: Fika

Om du vill ställa en fråga eller har en annan synpunkt kan du skicka ett mejl till [tug@tdala.se](mailto:tug@tdala.se) senast den 8 maj 2022.

### VÄLKOMMEN!



## Läs mer

- [Timmersdalabygden.se](https://www.timmersdalabygden.se)
- [Timmersdala Utvecklingsgrupp](#) Facebook
- [Ortsanalys](#) Timmersdala
- Om kommunens [tätortsutveckling](#)



SKARABORG

## Gävle - Gävleborgs län

Satsningen ska stimulera utveckling och skapa framtidstro. Ansökningar om medel handläggs av lokala utvecklingsgrupper och kommunens lokala utvecklingsledare.

# YTTEROMRÅDES- SATSNINGEN

### Fem miljoner kr per år

Hösten 2016 beslutade Gävle kommun att avsätta 5 miljoner kronor per år till utvecklingsinsatser i kommunens ytterområden. På fem år har 240 projekt och utvecklingsinsatser genomförts.

Medlen ska kopplas ihop med önskemål från lokala utvecklingsplaner och ett tydligt medborgarperspektiv. Resurserna ska användas för att möjliggöra de behov och önskemål som kommer från invånarna i respektive område. Medlen kan användas som offentlig medfinansiering.

Varje område utser en lokal utvecklingsgrupp som prioriterar bland de ärenden som inkommer utifrån en rad kriterier. Prioriterade ärenden överlämnas till kommunens lokala utvecklingsledare för

handläggning och beredning. Beslut fattas i ytterområdessatsningens styrgrupp, som är utsedd av Kommunstyrelsen. Beslutade ärenden följs upp och redovisas.

### Exempel på lokala projekt i Hedesunda under 2021

- Deltagande i "Rörelsesatsningen" i skolan och på fritiden
- Renovering av badplats i Hade
- Renovering av badplats i Hällskog
- Renovering av Lövåsens skola
- Altan på Lövåsens skola
- Aktivitetsutrustning till sommarläger med Föreningen Hedesundavävarna
- Fritidsgårdsverksamhet för mellanstadiet
- Mobil bastu till Ålbo byförening
- Projektor och duk till Ansgari kyrkan/ Utomälvens byalag



Vad är viktigast för att utveckla Hedesunda?  
Resultat från den lokala utvecklingsgruppens första träff om en lokal utvecklingsplan.

Foto: Ytterområdessatsningen.

## Syftet

Ytterområdessatsningen ska stimulera utveckling och skapa framtidstro i Hamrådebygden, Hedesunda och Forsbacka. Det är invånarnas engagemang som ska vara vägledande för hur medlen ska användas.

## Resultat

Två mycket goda resultat av samarbetet är byggnationerna av Bergby allaktivitetshus och Hedesunda allaktivitetshus. Byggprojekten finansieras med delvis kommunala investeringsmedel och delvis andra fondmedel. Lokal befolkningen i Bergby och Hedesunda har drivit frågan om allaktivitetshus i många år. När kommunens ytterområdessatsning kom till beslutade fullmäktige att avsätta medel för byggnationerna som nu står klara efter sommaren 2022.

## Fördelar

Fördelarna med Gävle kommuns ytterområdessatsning är att det finns ett brett lokalt engagemang. Det ideella engagemanget är en förutsättning för att lyckas. Satsningen har skapat en utökad samverkan inom respektive område, mellan ytterområdena och med kommunen. Ansökningsprocessen är enkel och effektiv. Den ger en god utväxling på relativt små insatser. I satsningen finns ett tydligt fokus på att möjliggöra behov och önskemål. Det finns fördelar med att ha en politiskt tillsatt styrgrupp som har nära till beslut samt en utvecklingsledare som har god kännedom om områdena och ett brett nätverk i den kommunala organisationen.

## Erfarenheter och tips

I en utvärdering av ytterområdessatsningen framkommer flera styrkor

- Fokus på att möjliggöra och hitta vägar.
- Formen för samverkan mellan lokalsamhället och kommunen.
- Enkelheten i processen ansökan-handläggning-beslut och genomförande.
- Lokalt engagemang och inflytande, bidrar till framtidstro, stolthet och vi-känsla i bygderna.
- Utvecklingsmedlen ger möjlighet att förverkliga projekt och utvecklingsinsatser som inte ingår i ordinarie budget.
- Rollen som lokal utvecklingsledare stöttar lokalsamhället i att driva, koordinera och samordna ärenden, önskemål och projektidéer.
- Ytterområdena känner sig sedda, hörda och inkluderade.

## Vad skulle kunna göras bättre?

Det finns utmaningar i att få ungdomar och unga vuxna att delta i det lokala utvecklingsarbetet. Det blir svårt att involvera hela samhället och alla målgrupper.



X-ING GÄVLEBORG



Läs mer

- om [Ytterområdessatsningen](#)

*Erika Engvall Stefansson och Gunnar Hållén vid invigning av pumptrackbanan i Hedesunda centrum.*

Foto: Jörgen Svendsen  
Arbetsbladet

## Norrtälje - Stockholms län

Kommunens dialogmöte om landsbygdsprogrammet inspirerade till Framtid Edsbro. Sedan 2017 finns ett aktivt kommunalt landsbygdsråd och årliga lokala utvecklingspengar.

# FRAMTID EDSBRO

### Från det lokala perspektivet

Den 23:e maj 2017 bjöd kommunen in till ett dialogmöte om landsbygdsprogrammet i Edsbro bygdegård där ett 20-tal Edsbrobor deltog. Detta möte inspirerade ett flertal att bilda en grupp som så småningom kallade sig Framtid Edsbro.

Framtid Edsbro är en ideell och politisk obunden lokal utvecklingsgrupp som arbetar för Edsbrobygdens utveckling och framtid, i Norrtälje kommun. I bygden ingår tätorten Edsbro samt orterna Sättraby, Ununge, Smara, Koludden, Sonö och alla byar däremellan.

Utvecklingsgruppen ingår i Edsbro Hembygdsförening. Syftet är att bidra till att Edsbrobygden blir

så levande som möjligt. Är en del av en levande och välmående landsbygd där service fungerar som den ska och att det ska vara attraktivt att bo och flytta till Edsbro. Idén till en aktivitetspark tog form. En vildvuxen och illa skött ödetomt mitt i byn, mellan livsmedelsbutiken och skolan, ingen trevlig miljö för skolans elever att växa upp i.

### Från det kommunala perspektivet

För kommunen är landsbygdsutveckling en prioriterad fråga. Man har inrättat ett rådgivande landsbygdsråd, ett forum för utbyte av information, idéer och strategier för att skapa en livskraftig landsbygd och skärgård. Vidare kan föreningar och organisationer med goda idéer söka lokala utvecklingspengar.

- Stöd till lokala utvecklingsgrupper (maxbelopp 10 000 kronor/ per ansökan)
- Lokala utvecklingsplaner (maxbelopp 10 000 kronor/per ansökan)
- Platsutveckling (investering max 200 000 kronor/per ansökan)
- Bryggrelaterade åtgärder (-100 000/per ansökan, maximalt belopp för inriktningen, 500 000 kronor)
- Förstudier (maxbelopp 30 000 kronor/per ansökan)





Foto: Framtid Edsbro

landsbygd behövs mötesplatser för alla åldrar, just i det här fallet attraheras en viktig målgrupp, nämligen barnfamiljer och ungdomar. En viktig målgrupp som i allt väsentligt söker sig till storstadsnära landsbygd i allt större utsträckning”, säger Per Lodenius (C), ordförande Norrtälje kommuns Landsbygdsråd.

### Det blev en park till slut

Edsbro aktivitetspark är ett lokalt initiativ från privatpersoner som initierades 2015. Platsen för parken ägs av Norrtälje kommun och under många år var tomten helt ödelagd och vanvårdad. Tidigt valdes spåret och tankesättet att; då det är kommunens mark är det också kommunens ansvar, varför vi arbetat för att få kommunen att ansvara för hela entreprenaden med projektledning från ideellt håll. Turerna har varit många, planer och ritningar har tagit nya skepnader och verksamheter har adderats och strukits. Då det tidigt utlovades ekonomiskt stöd samt att ambitiösa planer togs fram från kommunen, har Framtid Edsbro hela tiden varit övertygade om att det ska bli en aktivitetspark. Under hösten 2022 invigdes slutligen parken. En fantastisk sensommarvärme ramade in tårtkalaset där

såväl politiker, tjänstepersoner och inte minst invånare och föreningar slöt upp. Invigningen blev en formidabelsuccé.

### Erfarenheter och tips från Edsbro Framtid

- Inom Framtid Edsbro bearbetas olika frågor i arbetsgrupper som diskuterar fram lösningar och åtgärder som behövs inom sina respektive områden.
- Vi lyssnar in åsikter och önskemål som finns i bygden, såväl hos privatpersoner och andra föreningar som företag etc.
- Som organisatoriskt integrerad i Edsbro Hembygdsförening beaktar vi gjord överenskommelse med dem, som t ex dialog innan vi söker bidrag, rapportering årsvis med mera.
- Vi skapar dialog med kommunen, regionen med flera där vi försöker få gehör för idéer och önskemål.

### Läs mer

- [Framtid Edsbro](#)
- [Edsbro byggeråd](#) på Edsbrobygdens hemsida
- Norrtälje kommuns [lokala utvecklingspengar](#)



LÄNSBYGDERÅDET  
I STOCKHOLMS LÄN

## Osby - Skåne

Dialogen och samarbetet mellan Byalaget Wisseltofta Vänner och kommunen har utvecklats på ett positivt och konstruktivt sätt sedan kommunens landsbygdsstrategi och byalagets byaplan upprättades.

# WISSELTOFTA VÄNNER



### Vad har varit byalagets syfte med samarbetet?

Att stärka förutsättningar för Visseltofta som ort. Kommunen har som ambition att hela kommunen ska utvecklas, även de mindre orterna. Mer specifikt är syftet att se över vilka frågor som kan förbättras utifrån de uppgifter som Samhällsbyggnadsförvaltningen arbetar med. Främst handlar det om att förbättra möjligheterna till att bosätta sig i Visseltofta genom bostadsbyggnation. Andra stadsbyggnads- och infrastrukturfrågor diskuteras för att se över förbindelser till övriga kommunen men även mark- och fastighetsfrågor.

### Hur startade detta initiativet från början?

Det startade genom att kommunen började arbeta med att ta fram en landsbygdsstrategi för hur kommunens landsbygd kan förbättras. Det gäller i allt från bland annat infrastruktur, boende och företagande. Visseltofta byalag har varit med som remissinstans i processen att ta fram landsbygdstrategin. Efter att strategin godkänts av politiken har samtalen kring landsbygden fortsatt med byalaget när det gäller Visseltofta med omnejd.

## Resultat av samarbetet

Flera av de möjligheterna som finns i och runt Visseltofta har blivit mycket tydligare. Framför allt markfrågor och hur ägandeförhållandena ser ut. Även vilka byggnadsmöjligheter som finns i Visseltofta överlag har blivit tydligare. Dialog på byalagets initiativ sker med olika privata markägare för att undersöka om exempelvis fler villatomter kan skapas och vad som redan finns ledigt idag. Kontakt har skapats med ett antal privata markägare för att tillsammans ge större möjligheter för utveckling och boende.

## Vilka fördelar ser byalaget med samarbetet?

Kommunen får stor hjälp från Visseltofta byalag med den lokala kunskapen som finns i orten och inom byalaget. Visseltoftas olika föreningar har kontakter med flera förvaltningar inom Osby kommun liksom med ett antal politiker i styrelser och nämnder. Samarbetet kommer fortsätta på samma spår för att förbättra Visseltofta med omnejd i så stor utsträckning som möjligt.

Samarbetet bidrar även starkt till att driva utvecklingsfrågorna i Visseltofta med omnejd snabbare och effektivare än vad som annars skulle ha gjorts. Byalaget lägger ner mycket tid och arbete i de utvecklingsfrågor som rör Visseltofta. Detta gör att det går snabbare, blir enklare och åtgärder genomförs som annars kanske inte blivit av eller tagit längre tid. Träffarna är flexibla utifrån vad som är aktuellt att diskutera men brukar hållas cirka 1 gång i kvartalet.

## Finns det några områden där samarbetet kan utvecklas?

Utvecklingsfrågor som är kopplade till mark- och byggnation kan sannolikt utvecklas mycket. En stor del av samhällsbyggnadsförvaltning på kommunen

jobbar med dessa frågor och de är viktigt för så mycket, bland annat handel, turism och boende.

## Byalaget Visseltofta Vänners reflektioner

Samarbetet med Samhällsbyggnadsförvaltningen i Osby kommun är odelat positiva. Byalaget får bra insikt i förvaltningens arbete och värdefull support för sina intressen och behov i Visseltofta. Byalaget ger tillbaka genom sitt arbete.

## RESULTAT

**Bygga och bo i Visseltofta** – ett antal tomter som är eller kan bli lämpliga för familjeboende, seniorboende, hästgårdar och företag har tagits fram.

**Badplatsen vid Vesljangasjön** – drivit frågor om tillgänglighet, toaletter mm vid kommunens kanske finaste badplats.

**Cykelväg till Osby** – kommunen hjälper Byalaget att lotsa fram frågan till de berörda – Trafikverket, kommunen och markägare.

**Friskola i Visseltofta** – målsättningen är att till terminsstarten hösten 2023 ha en nystartad friskola i den gamla skolbyggnaden. Kontakterna med Osby kommun i skolfrågan är mycket positiva.

**Remissinstans till Osby kommun** – en annan positiv effekt av kontakterna med Osby kommun är att Byalaget kommer att vara remissinstans till kommunen i de frågor som berör gemensamma intressen som planärenden, infrastruktur med mera.

### Läs mer

- Byalaget [Wisseltofta Vänner](#)
- [Osby kommun](#)



## Vingåker - Sörmland

Alla i bygden ska ha möjlighet att påverka innehållet i den lokala utvecklingsplanen och kunna engagera sig för att förverkliga den genom ett lokalt utvecklingsforum.

# MODELL VINGÅKERSBYGDEN

### Lokala utvecklingsplaner

Varje område i Vingåkersbygden har arbetat fram en lokal utvecklingsplan (LUP). Detta har genomförts på lite olika sätt, men gemensamt är att de ska spegla invånarna på orten, deras ambitioner och idéer. Alla i bygden ska ha möjlighet att påverka innehållet i planen, och kunna engagera sig för att förverkliga den!

I LUPen finns en tydlig handlingsplan som visar vad som är prioriterat den närmsta tiden, vem som ansvarar för vad (ofta en kombination av föreningen och kommunen) och när det ska vara genomfört. Dessa revideras årligen.

De lokala utvecklingsplanerna ingår i ett större sammanhang. Tillsammans visar de hur invånarna i Vingåkersbygden vill att framtiden ska se ut, både på kort och lång sikt. Det är en tydlig signal till både offentliga, privata och ideella aktörer som verkar för att skapa utveckling här.

### Investeringsbudget att söka från

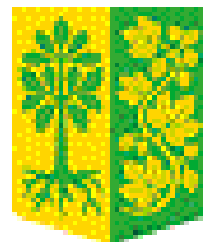
Politiken har beslutat om en investeringsbudget som Lokalt utvecklingsforum (LUF) – ett råd bestående av representanter från alla utvecklingsgrupper samt areella näringar - fogar över. Utvecklingsgrupper kan söka medel från den och det är LUF själva som beslutar om fördelning. Likande sker med olika driftspengar. Kommunen presenterar

budget för drift av olika saker, exempelvis badplatser. LUF är med och fördelar hur/var de ska användas och på detta vis växlar grupperna ofta upp kommunens medel genom att bidra med ideella insatser. På så vis får man kommunens medel att räckta längre.

### Kommunala utvecklings & serviceplaner

Det är de lokala utvecklingsplanerna som utgör grunden till den kommunala utvecklings- och serviceplanen (KUSP) i Vingåkers kommun. Denna arbetas fram och uppdateras med hjälp av LUFen. Sammankallande och ordförande är kommunens samhällstrateg och ingår även kommunens landsbygdsutvecklare och kommunstyrelsens ordförande där sistnämnde inte har beslutsrätt i forumet.

Utöver KUSP används LUF som remissorgan för allt från medborgarförslag till både stora och mindre frågor från verksamheter och politiken.



**Vingåkers  
kommun**





## Många fördelar

Denna samverkansmodell har lett till att konkurrensen mellan byarna är ersatt av samverkan, inte enbart mellan kommun och byar utan även mellan byarna. De lokala utvecklingsgrupperna kan teckna avtal med kommunen att vara "Samordnare av lokala servicefunktioner". En av punkterna i avtalet är att arrangera bygdefika tillsammans med kommunens landsbygdsbibliotekarie. Det skapar förutsättningar och möjligheter för andra kommunala verksamheter att följa med och finnas på plats lokalt i byarna.

Byarna gör studiebesök hos varandra, delar med sig av sina arbeten och de driver också utvecklingsinsatser tillsammans. Bland annat genom att bygga bostäder och arbeta med hållbarhets- och trafikfrågor. När en av byarna går före och visar att något fungerar följer ofta de andra efter. För mindre än två år sedan öppnade den första obe-

mannade butiken i en av byarna, idag finns det butiker i tre byar och bygglov är sökt i en fjärde by.

## Styrdokument

- Kommunala utvecklings- och serviceplanen som baseras på de lokala utvecklingsplanerna
- Avtal för samordning av lokala servicefunktioner
- Utvecklingsplaner från byarna samt areella näringarna
- exempel: Lokal utvecklingsplan för Marmorbyn

**HELA SVERIGE.**  
*Hela Sverige ska leva!*

## Läs mer

- [Vingåkers kommun](#)
- [Hela Sverige ska leva Sörmland](#)
- [Marmorbyns utvecklingsplan](#) exempel

**SÖRMLAND**

## Sollefteå - Västernorrland

Rådet representeras av ledamöter från föreningar i byarna samt kommunpolitiker och samordnas av landsbygdsutvecklaren. För att möjliggöra levande landsbygder i kommunen.

# LANDSBYGDSRÅD

### Inkludering, inflytande och samverkan

Sollefteå kommun har ett aktivt landsbygdsråd sedan år 2020. Rådet består av 10 ledamöter från hela kommunen, Kommunalråd, Vice kommunalråd, Oppositionsråd och Landsbygdsutvecklare.

Landsbygdsrådet ligger under kommunfullmäktige och leds av kommunens landsbygdsutvecklare.

Lokala aktörer är representanter från föreningarna i byarna runt om i kommunen. Nomineringen från byarna till rådet sker via föreningen Lokal Utveckling Sollefteåbygden (LUS), vilket är efterdyningarna av ett Leaderprojekt.

I rådet lyfts viktiga betydande frågor från ordsbor i

kommunens byar, både formella och informella frågor på flera nivåer. Vilket ger ökat inflytandet för föreningarna ute i kommunens alla delar.

Samarbetet är formellt avtalat och regleras genom Reglementet Landsbygdsrådet Sollefteå för att

- främja landsbygdsutveckling genom att tillvarata idéer och vara initiativtagare i landsbygdsfrågor
- arbeta strategiskt och långsiktigt i frågor kring landsbygdsutveckling
- vara landsbygdens röst i dialog med kommunen



Foto: Klas Fritzon

### Årets kommun 2023!

Motivering från Hela Sverige ska leva: Sollefteå kommun tillvaratar drivkraften i hela kommunen. Satsar på skolor på landsbygden, stöttar föreningsliv och civilsamhälle och verkar för god samhällsservice. Arbetet görs både genom medborgardialoger och monetära tillskott. Kommunledningen har landsbygdsfrågan högt på agendan och arbetet sker i nära samarbete med andra intressenter. Sollefteå kommun är verkligen en förebild och välförtjänta att bli Årets kommun 2023.

## Kommunens landsbygdsutvecklare om Landsbygdsrådet

### Vad är positivt med samarbetet?

Det bästa är närkontakten mellan mig som kommunanställd och befolkningen. Här kommer verkligen relevanta frågor fram, som det faktiskt går att göra skillnad för eller i alla fall att tillsammans göra skillnad igenom gemensamma skrivelser. Ett fint bevis hur man kan verka förmedskapande dialoger för att utveckla kommunens landsbygd.

### Vilka fördelar ger samarbetet er?

Närkontakten med kommunmedborgare och att få upp de rätta frågorna på bordet. Plus det finns ett driv hos bybor med idéer och kunskap som gör det kommunala arbetet så mkt mer relevant än tidigare.

### Några svårigheter i samarbetet?

Det är att det finns så mycket man vill kunna förverkliga och förbättra för kommunmedborgarna. Speciellt när man verkligen får underlag på var och vilka åtgärder som verkligen skulle göra skillnad för medborgare.

### Vad har ni lärt er på samarbetet?

Att närkontakten med medborgare verkligen kan göra skillnad och öka förtroendet för den kommunala verksamheten.

Rollen som landsbygdsutvecklare i landsbygdsrådet blir en viktig koordinator för kommunens medborgare. Det kräver lokal kännedom och att se saker från olika perspektiv samt hur viktigt det är att skapa förtroende för att lyckas med uppdraget.

Samarbetet kräver en aktiv kommunal landsbygdsutvecklare för drivkraften den finns verkligen i Sollefteå kommuns landsbygd.

### Vad skulle kunna göras bättre?

Att den kommunala tjänsterollen blir en heltid. Idag är det en halvtid.



#### Läs mer

- [Sollefteå kommun](#)
- [Hela Sverige ska leva Västernorrland](#)

## En byarepresentant om Landsbygdsrådet

### Vad har hänt i byarna?

Vi har arrangerat mässa med syfte att berätta allt bra som sker i byarna i vår kommun. I LUS har det pågått ett arbete att få så många byar som möjligt att göra en utvecklingsplan. 11 byar har lyckats göra detta och här har kommunen delat ut 100 000 kr till varje by att fördela mellan sina föreningar i gemensamma projekt att göra verklighet av sina planer. I min by har vi till exempel använt pengarna som egeninsats i en ansökan om bygge av servicebyggnad vid bystugan.

### Vad är positivt med samarbetet?

Positivt är att byarnas representanter lär känna varandra, och att kommunens tjänstepersoner är "riktiga" människor av kött och blod, och inte bara ett namn i en fyrkant på kommunens hemsida. Kommunens KS-ordförande är en mycket, mycket driven ung man som bestämt sig att få fart på byarna.

### Vilka fördelar ger samarbetet er?

Fördelarna kan vara att vi lär känna kommunen och dess organisation och många tjänstepersoner och att vi kan gå direkt till ansvarig tjänsteperson och politiker när det behövs.

### Några svårigheter i samarbetet?

Nej, inte vad jag har upplevt.

### Vad har ni lärt er på samarbetet?

Att det behövs politiker som verkligen är intresserade av landsbygden och ser dess potential och som ger sig tusan på att det är värt det arbete det kräver.

### Erfarenheter att förmedla?

Starta ett Landsbygdsråd och ge föreningslivet i byarna möjligheter att utveckla det dom vill göra i sin by. Där finns krafter! Jag tror säkert vårt Landsbygdsråd delar med sig av erfarenheter!



## Falun - Dalarna

Landsbygdsrådet är ett politiskt råd med representanter från alla partier i kommunfullmäktige. Kommunbygderådet är en ideell förening som representerar intresseföreningarna på landsbygden.

# FALU KOMMUNBYGDERÅD & LANDSBYGDSRÅD

### Landsbygdsrådet

Arbetet i landsbygdsrådet handlar främst om att utveckla och stimulera det lokala engagemanget och den lokala demokratin. I landsbygdsrådet förs kontinuerlig dialog mellan politiken och representanter för landsbygden. Landsbygdsrådet är ett sätt för kommunen att säkerställa landsbygdens perspektiv inom den kommunala organisationen och dess verksamheter. Landsbygdsrådets särskilda bevakningsområden är:

- Näringslivsfrågor
- Kollektivtrafik
- Bredbandsutbyggnad
- Kommersiell- och offentlig service
- Kultur- och fritidsfrågor
- Plan- och byggfrågor
- Kommundelsutvecklingsmedel
- EU-program för landsbygden
- Landskapsvård
- Integration

Landsbygdsrådet har representanter från alla partier i kommunfullmäktige. Rådet består förutom po-

litikerna av fyra adjungerande representanter från kommunbygderådet, två adjungerande tjänstemän från miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen, en från kultur- och fritidsförvaltningen och en från omvårdnadsförvaltningen. En adjungerad representant från LRF sitter också med.

### Kommunbygderådet

Kommunbygderådet är en ideell partipolitiskt oberoende förening som representerar intresseföreningarna i kommundelarna. Det är ett samarbetsforum för en levande landsbygd i Falu kommun. Kommunbygderådet ska företräda landsbygdens samlade intressen i övergripande frågor gentemot kommunala organ, myndigheter, övriga centrala instanser samt civilsamhället.

Kommunbygderådet har fyra representanter i landsbygdsrådet samt anordnar politikerträffar två gånger per år. Kommunbygderådets ledamöter sammanträder minst sex gånger om året.

I kommunbygderådet sitter representanter för de största intresseföreningarna i de sju kommundelarna. De sju intresseföreningarna samarbetar med de

mindre intresseföreningarna som inte har direkt representation i rådet:

- Aspeboda – Aspeboda Intresseförening
- Bjursås – Bjursås Sockenråd i samarbete med Sågmyra Byaråd
- Enviken – Envikens Intresseförening i samarbete med bland annat Samverkan Tängerdalen
- Grycksbo – Grycksbo Byaråd
- Sundborn – Sundborns Sockenråd
- Svärdsjö – Svärdsjö Intresseförening i samarbete med Framtid i Lingshed, Lumshedens Intresseförening, Vintjärns Intresseförening, Svartnäs Intresseförening och Tofta bygdeförening
- Vika - Vikabygdens Intresseförening

I Kommunbygderådet samlas de lokala intresseföreningarna. Där arbetar representanter för intresseföreningarna för att föra deras gemensamma talan för landsbygden. Intresseföreningar i de sju kommundelarna tilldelas från år 2015 ett kommunalt verksamhetsbidrag på 25 000 kr per år.

Alla kommundelar har en lokal utvecklingsplan. Den är bygdens egen plan, inte kommunens. Den ägs av respektive intresseförening och ser lite olika ut. Innehållet i planen brukar vara: nuläge, förutsättningar, vision/mål och hur man vill jobba mot visionen/målen. Planerna uppdateras efter ungefär 5-10 år. En lokal utvecklingsplan är ett verktyg för att samla bygden kring en riktning framåt.



Foto: Marc Meijer

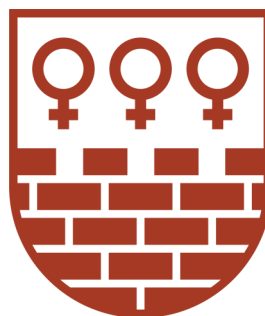
## Politikermöte i Falun

Frågorna landsbygdsborna ville ha svar på handlade om boende, bredband, översiktsplanering och kommunikation på landsbygden.

Bra och givande landsbygdsdebatt blev det i Falun. Bra stämning, bra uppslutning och bra moderator. En seger för demokratin på landsbygden! Det menar en talesperson för Hela Sverige ska leva Dalarna som också berättar att deltagandet från både kommunen och intresseföreningarna har varit god vid de återkommande politikermötena. Också att det jämfört med hur landsbygdsfrågorna diskuterades tidigare, har det, med påtryckningar från kommunbygderådet, ändå skett en viss förändring.

Läs mer

- [Landsbygdsprogram](#)
- [Falun kommun](#) om råden



DALARNA

## Kalmar - Kalmar län

Södermøre kommunalnämnd var en partipolitisk nämnd med indirekt tillsatta ledamöter med ansvarar för viss kommunal verksamhet i södra delen av kommunen. Den lokala nämnden avvecklades 2023 och ersättes av en partipolitisk landsbygdsnämnd för hela kommunen.

# före detta SÖDERMÖRE KOMMUNDELSNÄMND



Foto: Kalmar kommun

## Kommunala uppdrag, demokrati och landsbygdsutveckling för 8000 invånare

Med omkring 400 anställda ansvarade Södermöre kommunalnämnd för barnomsorg och skola, omsorg om äldre, hemsjukvården samt kultur- och fritidsfrågor i kommundelen. Nämnden hade även ett särskilt uppdrag att arbeta med demokrati- och landsbygdsutveckling. Till exempel var nämndens sammanträden alltid öppna för allmänheten och besökare kunde ställa frågor direkt till nämndens 11 ordinarie ledamöter och 7 ersättare. Kommundelen hade även sin egen "tidning" och en aktiv facebook sida med tusen följare.

Demokratiutveckling var en hörnsten i Södermöre kommunalnämnds uppdrag. Det fanns ett nära samarbete med föreningslivet i Södermöre. Därför fanns det flera möjligheter för såväl ung som gammal att påverka kommunalnämndens arbete. Nämndens mål var att utveckla dialogen för sina invånare så att de skulle känna sig delaktig i lokala frågor som berör och engagerar. Det gjorde man genom aktivt arbete med medborgardialoger men också riktade dialoger till särskilda intressegrupper eller särskilda målgrupper.

### Medborgarbudget

Under 2022 började Södermöre kommun del att använda Medborgarbudget för landsbygdsutveckling. Det innebar att medborgarna i ett område bestämde vad en del av den kommunala budgeten skulle gå till. Varje år avsatte kommunalnämnden 200 000 kronor i en medborgarbudget för landsbygdsutveckling. Medborgarnas förslag behövde uppfylla minst ett av kriterierna

- öka engagemanget för bygden
- bidra till ökad sammanhållning

- försköning
- göra en plats tryggare
- göra en plats trivsammare
- stärka identiteten och framtidstron

### Bygdepeng

Vidare fanns också bygdepeng som kunde sökas i hela kommunen, en miljon kr/år. Bygdepeng var till för projekt som är förankrade i bygden, orten eller stadsdelen. Projekten skulle spegla vad invånarna i området ville utveckla och göra tillsammans. Bygdepeng skulle komma alla invånare i bygden till del och den förening som ansökte behövde vara öppen för alla. Alla föreningar kunde ansöka om bygdepeng men fanns det flera föreningar i området behövde de samverka.

### Ungdomsbudget

Pengar gavs också till projektidéer eller aktivitetsförslag som kom från ungdomar. Fritidsgården jobbade sedan 2022 med ungdomsbudget, en pott på 10 000 kronor som de fick lägga förslag om hur de skulle användas. Förslagen kostnadsberäknade och blev sedan omröstningsbara för alla ungdomar som besökte fritidsgården.

### Erfarenheter

Kommunalnämnden var den förlängda armen från kommunstyrelsen till befolkningen i området och hade ett utvecklat kontaktnät med föreningarna. Underlättade utbyte och information mellan invånarna och kommunen. Genom närhetsprincipen var kommunalnämnden snabbfotad för förändringar när det behövdes.



KALMAR LÄN



## Kalmar - Kalmar län

Den nyinrättade landsbygdsnämnden ansvarar för Kalmar kommuns strategiska arbete med landsbygdsutveckling i hela kommunen. I uppdraget ingår demokratiutveckling.

# ny LANDSBYGDNÄMND

Landsbygdsnämnden har ett övergripande ansvar för Kalmar kommuns strategiska arbete med landsbygdsutveckling. I uppdraget ingår demokratiutveckling på landsbygden. Södermöre kommun-delsnämnd och förvaltning avvecklades 2023 (se föregående sida). Den 1 juni flyttades ansvaret för verksamheten över till Kalmar kommuns fackförvaltningar – omsorgsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen och utbildningsförvaltningen.

Kommundelsnämnden med dess partipolitiska representanter samt förvaltningen är kvar på samma plats och i samma hus men jobbar nu med landsbygdsutveckling i hela kommunen. Till största delen med verksamheter utanför Kalmar tätort. Kommunens arbete på landsbygden har växlats upp för att utveckla landsbygden och göra hela kommunen attraktiv, både ur demokratisk och tillväxtpunkt.

Kommunens arbete med landsbygden omfattar

- Medborgarpanel
- Bygdepeng
- Hemsändning
- Hjärtsäkrare landsbygd
- Landsbygdsutvecklare
- Medborgarbudget
- Miljöpeng
- Årets landsbygdsföretagare
- Årets landsbygdspris

Nämnden ska bland annat inom sitt ansvarsområde aktivt arbeta med landsbygds- och demokratiutveckling, stärka och understödja andra nämnders arbete med barn och ungdomars inflytande på landsbygden. Vidare skall nämnden stödja, stimulera och lämna bidrag till förbund, föreningar, organisationer och verksamheter på landsbygden, vara remissinstans för bidrag till enskilda vägar som beslutas av servicenämnden samt ansvara för friluftsförslag.

Läs mer

- om [Landsbygdsnämnden](#)



## Umeå - Västerbotten

Ett dialogforum där politiska representanter möter idéburen sektor, näringslivet och universiteten för att tillsammans diskutera en hållbar landsbygdsutveckling i kommunen. Alla krafter måste samlas i detta arbete.

# LANDSBYGDS- UTVECKLINGSRÅD

### Tar vara på landsbygdsperspektivet

Uppdraget för rådet är att ta till vara landsbygdsperspektivet och ha en aktiv roll i kommunens förändringsarbete. Landsbygdsutvecklingsrådet granskar och följer upp kommunens arbete med landsbygdsfrågor, samt är kommunens expertgrupp på området. Rådet ska arbeta internt inom kommunen och externt mot myndigheter, allmänhet och organisationer.

Landsbygdsutvecklingsrådet har även arbetsmöten och arbetsgrupper som verkar mellan mötena. En av uppgifterna är att svara på remisser och man har en ambition att komma in tidigt i kommunens beslutsprocesser.

### Är initierande och rådgivande

Likt övriga råd i Umeå kommun är landsbygdsutvecklingsrådet initierande och rådgivande, men inte beslutande. Rådet sammanträder fyra gånger per år under en halvdag. Inför varje möte träffas rådets beredningsgrupp, vilka sätter dagordning genom att planera och prioritera de ärenden som ska diskuteras på kommande möte.

Samarbetet växte fram i dialog mellan kommunen och ideella sektorn. Landsbygdsutvecklingsrådet inleddes 2019 och påbörjade verksamheten 2020.

### Tre fokusområden

Landsbygdsutvecklingsrådet skall främja:

- ett ökat och diversifierat bostadsbyggande på landsbygden.
- den lokala livsmedelsproduktionen.
- det lokala engagemanget och föreningslivet.

### Några resultat

Som exempel kan nämnas att arbetsgruppen kring bostadsbyggande fungerar som en referensgrupp för Umeå kommuns arbete med bostadsförsörjningsprogrammet. Arbetsgruppen kring lokal livsmedelsproduktion planerar en kunskapsdag tillsammans med olika samarbetspartners i september under SEE-veckan (hållbarhetsveckan) och arbetsgruppen för lokalt engagemang och föreningsliv planerar att genomföra skrivarverkstäder till hösten för att hjälpa ideella föreningar att gå från idé till projektansökan och handling.

En annan effekt av landsbygdsutvecklingsrådet är att SLU och Umeå Universitet skickat in en stor projektansökan om att få bilda en forskarskola med tydlig koppling till landsbygdsutveckling. Rådets diskussioner har varit med och format ansökan –



Foto: Alf Söderlund

### Ideella sektorn om samarbetet

Civilsamhället får en nära relation med beslutsfattare, företag och forskning och återkopplingen är snabb. Det är lättare och snabbare att arbeta med landsbygdsfrågor då ärenden direkt kan adresseras och ärenden kan följas.

Men å andra sidan är Umeå kommun en stor organisation och det är många som ska ha sitt ord med i spelet.

### Offentliga sektorn om samarbetet

Landsbygdsutvecklingsrådet är en bra kanal ut till byarna och samtidigt en väg in i kommunen för ideell och privat sektor. Som landsbygdsstrateg har jag nu ett tydligt forum. Samverkan mellan offentlig, ideell, privat och akademiska sektorn är en spännande och viktig mix av människor som leder till diskussioner och initiativ som förbättrar kommunens arbete med landsbygdsfrågor.

Förutom arbetsgrupper som jobbar mellan mötena träffas rådet bara fyra gånger per år. Det är alltså begränsat med vad vi hinner och mäktar med i rådet, vilket kan bli svårt när det är många engagerade personer som vill mycket.

### Vad skulle kunna göras bättre?

En utvärdering har genomförts av samarbetet inom landsbygdsutvecklingsrådet för att undersöka hur rådet kan jobba på bättre sätt. Det resulterade i en punktlista som rådet nu försöker följa under sina möten:

1. Färre punkter och mer tid för diskussioner - luftiga möten.
2. Information via skrift när möjligt.
3. Använda talrundor oftare så att alla kommer till tals.
4. Förbereda gäster/föreläsare på ett tydligare sätt att information som ges i rådet ska utgå från landsbygdsperspektivet.
5. Låta ledamöter föredraga i frågor de har expertkunskap inom.
6. Arbeta i arbetsgrupper mellan möten.
7. Alla ledamöter har ansvar att förmedla mellan rådet och sina organisationer.
8. Fysiska möten på landsbygden i första hand.
9. Digitala beredningsgruppsmöten.

#### Läs mer

- [Umeå Landsbygdsutvecklingsråd](#)
- [Hela Sverige ska leva Västerbotten](#)

## Ronneby - Blekinge

Ronneby kommunbygderåd utser årligen sedan mer än 20 år representanter till ett Försköningsråd som tillsammans med kommunens park- och gatuchef fördelar anslagna medel.

# FÖRSKÖNINGSRÅD

### Ideellt och offentligt samarbete

Försköningsmedlen kom till genom ett parallellt initiativ från ideella krafter och Ronneby kommun. Inom kommunen avsattes särskilda medel för landsbygdenas försköning. Ideella krafter inom det då nybildade kommunbygderådet, en sammanlutning av lokala utvecklingsgrupper i kommunen, föreslog att föreningarna själva skulle få möjlighet att på ett enkelt sätt söka medel för försköning.

Syftet med samarbetet är att utveckla och underhålla miljön för, och tillsammans med, invånarna samt bidra till ökad turism. Medel avsätts årligen inom den kommunala budgeten och ansökningarna går via kommunbygderådet. Försköningsrådet beslutar och följer upp och vid besluten finns en strävan efter spridning över hela kommunen.

En ansökan kan gälla allt från att bygga ett vindskydd, sätta upp en infotavla till att anlägga ett gångstråk eller en hel park. Efter ett antal år kompletterades stödet på landsbygden även av så kallade skötselmedel, för att säkra ett hållbart underhåll av genomförda investeringar.


### Bidrar till en attraktiv miljö

Tillgången till försköningsmedel har bidragit till en attraktiv miljö på landsbygden och småorterna, och nya besöksmål av rang. Genom försköningsmedlen har ett stort antal förskönande investeringar genomförts på landsbygden. Det handlar om grönområden, trädgårdsparker, vandringsleder, julbelysning och mycket mer. Gemensamma pro-

jekt har också genomförts som har kunnat växlas upp med försköningsmedel genom satsningar på flera platser samtidigt.

### Bidrar till ömsesidigt förtroende


Kommunens landsbygdsutvecklare framhåller att det handlar om att bygga upp ett ömsesidigt för-



**FÖRSKÖNING**

Medel till förskönande genom nya objekt, förbättringar och underhåll på landsbygden i Ronneby kommun

Så här har försköningspengarna använts hittills





troende genom långsiktighet. Det är viktigt att satsningarna blir bestående under många år, inte bara som ett projekt för att prova en metod. En fördel är också om olika målgrupper kan komma till tals och att flera exempel på genomförda satsningar kan synliggöras. Inför framtiden skulle man kunna överväga att möjliggöra för andra typer av kompletterande insatser som till exempel utredningar, inköp av konsulttjänster eller studieresor.

### Kraft och kompetens finns i bygderna

Genomförda projekt visar på kraften och kompetensen som finns ute i bygderna och hur de kan skapa samverkan mellan företag, samhällsföreningarna och kommunen.

Samarbetet ger många synliga förbättringar på behov som är definierade direkt från lokala initiativ, vilket gynnar förtroendet för kommunen och skapar en känsla av att våga satsa på landsbygderna.

Det bildas också en naturlig samarbetsyta mellan kommunen och ideella krafter som har resulterat i att ännu flera initiativ och projekt har startats upp.

Kommunbyggerådet ser mycket positivt på samarbetet med kommunen. Rådets ordföranden menar att pengarna ger ideella föreningar på landsbygden möjlighet att ta fram förslag, idéer eller önskemål oftast tillsammans med ett förslag på lösning, som snabbt och enkelt kan verkställas till beslut. Då kan

fokus i verksamheten istället ligga på att skapa och åstadkomma något som väcker stolthet och glädje för samhällets invånare.

### Tillsammans mot nya utmaningar

en modell för ett kontinuerligt arbete med att identifiera och formulera landsbygdens behov utifrån den lokala samhällsnivån. Det handlar om att ge landsbygdens invånare makten att definiera sig själva och sina behov, samt utforma sin egen utveckling. Det centrala i utmaningen är de lokala processerna. Processer som drivs i lokalsamhällena men som behöver stöd av kommunen för att bli breda, inkluderande och nå resultat. Projektet Lokala processer och forum för utveckling finansieras av Europeiska jordbruksfonden.

#### Läs mer

- Ronneby [Kommunbyggeråd](#)
- Broschyren [FÖRSKÖNING](#)



**BLEKINGE**

## Nässjö - Jönköpings län

Det är invånarna i bygden som kommer med idéer och som också avgör vilka av de kommunalt utvalda förslagen som ska genomföras. Ett sätt att involvera medborgare i beslut om hur kommunens resurser används.

# MEDBORGARBUDGET

### Vad vill medborgarna

Rockfestival, takodlingar, trampolinpark eller aquaponikanläggning. Hur vill du utveckla platsen du bor på? Nässjö kommun vill ta vara på de idéer som finns på landsbygden. Därför finns medborgarbudget. Nu är det dags för Bodafors.

### Så här gick det till i Bodafors

2022 kom medborgarbudget till Bodafors planeringsområde med 500 000 kronor.

Alla som bodde där kunde lämna in förslag och idéer om hur orten skulle kunna utvecklas och bli en mer attraktiv plats. Det kunde vara både fysiska åtgärder och gemensamma aktiviteter.

En projektgrupp från Nässjö kommun utvärderade förslagen.

Sedan fick boende i Bodafors rösta på de alternativ som var genomförbara.

Och slutligen genomförs de satsningar som fick flest röster.



Foto: Bodafors EkoMuseum .

## 300 idéer sedan 2016

Dessa satsningar har röstats fram av byborna och har genomförts eller ska genomföras.

**Ormaryd:** Småbåtsbrygga, bro över Svartån, grillhus, hjärtstartare och kompletterande belysning av "byarundan".

**Solberga:** Omklädningsrum och uppfräsning av badplatsen, utveckling av lekplatsen, klätterställning och uppfräschande av yta i anslutning till lekparken.

**Äng:** Utveckling av lekplatsen, kickbike-/skatepark, badflotte och äventyrshinderbana.

**Fredriksdal:** Hinderbana, ny belysning och miljöbelysning vid näridrottsplatsen och upprustning av huset på badplatsen.

**Grimstorp:** Belysning av promenadstråk, gång- och cykelgenväg till badplatsen, nytt omklädningsrum och grillplats på badplatsen.

**Sandsjöbygden:** Pumptrackbana, badflotte och grillplats på badplatsen i Sandsjöbaden, upprustning av badplats i Rödja och samlingslokal.

**Stensjön:** Lekplatsförnyelse, utegym, förbättring av skogsväg till idrottsplatsen/gångstråk, pumptrackbana och belysning vid badplatsen.

## Syftet med medborgarbudget

Kommunen vill öka det lokala engagemanget och möjligheten för kommuninvånare på landsbygden att påverka sin närmiljö och utvecklingen i samhället. Varje medborgarbudget omfattar en halv miljon kr för att

- Öka delaktigheten och ansvarstagandet för de som bor och verkar i kommundelarna
- Stärka kommundelarnas identitet och framtidstro
- Skapa trivsammare och tryggare miljöer
- Skapa nya och stärka befintliga mötesplatser
- Främja kommundelarnas attraktionskraft
- Utveckla en levande landsbygd i samverkan mellan Nässjö kommun och medborgarna



### Läs mer

- info om kommunens **Medborgarbudget** och klicka också vidare till 7 minuters video

## En eller två medborgarbudgetar per år

Nässjö kommun har tolv planeringsområden där medborgarbudget ska genomföras. Områdena består av de största orterna i kommunen med omgivande landsbygd. Arbetet med medborgarbudget riktar sig till områden som utgår ifrån Bodafors, Forserum, Anneberg, Malmbäck, Ormaryd, Solberga, Grimstorp, Fredriksdal, Flisby, Äng, Sandsjöfors och Stensjön.

Varje år genomförs en medborgarbudgetprocess i en eller två av dessa områden beroende på områdets storlek.

Samarbetet ger att alla orter berörs av satsningar som utgår från deras egna förslag.

## Positiva effekter

Det finns flera positiva effekter av att arbeta med medborgarbudget. Medborgarnas kunskap om kommunens verksamhet ökar och tjänstepersoner får större kunskap om invånarnas behov, värderingar och prioriteringar.

## Erfarenheter

Erfarenheter från arbete med medborgarbudget runtom i världen visar att:

- medborgarnas engagemang ökar
- den sociala sammanhållningen stärks
- förståelse för komplexa verksamheter som kommun/landsting ansvarar för förbättras
- en förflyttning sker ifrån protestaktiviteter till proaktivt förhållningssätt
- förtroendevalda får ökade kunskaper om medborgarnas behov, prioriteringar och förväntningar
- medborgarnas tillit till de förtroendevalda och det demokratiska systemet ökar.



LÄNSBYGDERÅDET  
I JÖNKÖPINGS LÄN

## Gotland - Gotland

Region Gotland ger förnyat förtroende till Gotländska Utvecklingsbolag i Samverkan (GUBIS) tillsammans med Hela Sverige ska leva. Överlåter det formella ansvaret att administrera och marknadsföra regionens lokala utvecklingsbidrag.

# LANDSBYGDS- UTVECKLINGSBIDRAG

### Enkel och obyråkratisk hantering

Region Gotland har delegerat uppdraget att fördela pengarna till organisationerna Hela Sverige ska Leva Gotland och GUBIS— Gotländska utvecklingsbolag i samverkan.

Organisationerna fick praktiskt taget fria händer att utforma kriterierna för ansökningarna. De gjordes mycket enkla och obyråkratiska. För ansökningar på upp till 25 000 kr krävdes ingen återrapportering. För ansökningar på mellan 25 000 och 50 000 kr krävdes en enkel återrapportering.

Utvecklingsaktörer som ideella föreningar och organisationer samt utvecklingsbolagen på Gotland kan söka landsbygdsutvecklingsbidrag "LUB3.0" i intervall om 10.000 kr till 75.000 kr.

### Syfte

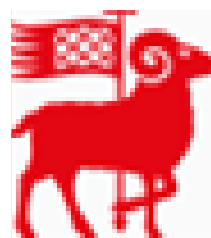
Syftet med samarbetet var att Region Gotland har haft god ekonomi och fått bra resultat de senaste åren. Man ville låta en del av överskottet gå till landsbygdsutveckling och satte av en miljon per år för 2021, 2022 och 2023.

### Vilka fördelar ger samarbetet?

Klart positivt att Region Gotland tar initiativ som det här. Många små lokala föreningar och organisationer har fått en välkommen hjälp att finansiera små och stora projekt. Positivt att initiativet kom från regionen och att de gav förtroende åt organisationerna att administrera och marknadsföra pengarna.



Havsbastun i Burgsviks hamn är en av bidragstagarna  
Foto: Region Gotland



GOTLAND

### Läs mer

- [Hela Sverige ska leva Gotland](#)
- [GUBIS](#)



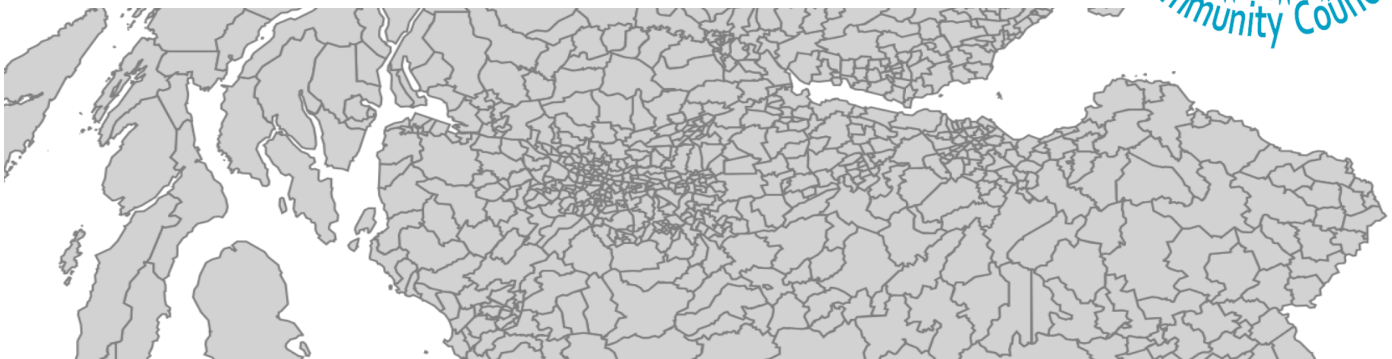
Scottish Government  
Riaghaltas na h-Alba

Community councils are the most local tier of statutory representation in Scotland. They bridge the gap between local authorities and communities, and help to make public bodies aware of the opinions and needs of the communities they represent. There are around 1,200 active community councils in Scotland.

# COMMUNITY COUNCILS

Community Councils were first established in Scotland following the Local Government (Scotland) Act 1973. Thereafter, the Local Government etc. (Scotland) Act, 1994, which produced the current system of unitary local authorities, made provision for the continuation of community councils. Under the legislation, every local community in Scotland is entitled to petition their local authority to establish a community council in their area.

The Model Scheme for Community Councils in Scotland is designed to enable the establishment of community councils across Scotland to provide a common minimum basic framework governing their creation and operation.



## Läs mer

- [Community Council, Local Government](#)

[Act 1973 /1994](#)

- [Association of Scottish Community Councils \(ASCC\)](#)

Om medborgarna i en folkomröstning vill, måste kommunen inrätta en lokal nämnd. Ledamöter väljs då lokalt i allmänna val. Finns ett basic regelverk för nämnden. Vanligt med samarbete nämnd & kommun.



## Strömstad - Västra Götaland/Fyrbodalen

**Kosternämnden för öbornas talan i dialog med kommunen om öarnas utveckling och gemensamma samhällsutmaningar. Alla mantalsskrivna på Koster som fyllt 16 år kan rösta i allmänna lokala val vart fjärde år till den lokala nämnden.**

# KOSTERNÄMNDEN

### Första valet - maj 2000

Kosternämnden har tillkommit på begäran av politikerna i Strömstad tillsammans med Ö-rådet på Koster. Det har genom Kosternämnden skapats ett partipolitiskt obundet forum, där öborna på ett parlamentariskt vedertaget sätt kan uttrycka en majoritetsuppfattning i viktiga frågor. Röstberättigade personer är alla mantalsskrivna kosterbor fyllda 16 år. I slutna val avger Kosterborna sina röster på de personer som man vill skall representera dem i nämnden. Det är alltså samma system som tillämpas när man väljer till riksdag, kommunfullmäktige eller regionstyrelse. För att nämndens arbete skall ha en mening måste mer än 50% av oss röstberättigade kosterbor avge vår röst.

Gensvaret från politikerna i Strömstad har varit positivt och kommunstyrelsen har uttryckt stor tillfredställelse med nämndens tillkomst. De ser hur nämnden, på ett parlamentariskt vedertaget sätt, för fram vad majoriteten av Kosterborna tycker i olika frågor. Därigenom blir det också tydligt för kommunstyrelsen hur den skall ställa sig i för oss avgörande beslut.

Behövs då samhällsförening, företagarförening, sportklubb, hembygdsförening, hamnförening, vägförening, etc eller de politiskt valda Kosterbor som sitter i kommunfullmäktige eller i olika kommunala politiskt valda nämnder? Jovisst behövs de. Det är snarare tvärtom. Utan deras engagemang skulle Kosternämnden inte kunna föra fram och understryka betydelsen av de olika förslag som arbetats fram.

### Nämnden representerar majoriteten

Nämndens uppgift är nämligen inte att själv driva frågor utan att stärka föreningars och enskilda personers arbete. När de vill ha stöd för en åsikt eller ett förslag, kan de vända sig till Kosternämnden. Nämndens uppgift blir då att undersöka och skaffa sig en uppfattning om huruvida de olika förslag som förs fram av föreningar eller enskilda verkligen representerar en majoritetsuppfattning. Det görs bland annat genom de Ö-rådsmöten som hålls minst två gånger per år och som alla på Koster kan delta i. Denna uppfattning skall nämnden sedan föra fram till kommunen eller annan berörd myndighet.

I många frågor som de lokala föreningarna eller de förtroendevalda arbetar med behövs inte Kosternämndens stöd. I andra frågor, som till exempel färjeförbindelsen mellan Nord- och Sydkoster, har nämnden inte bara behövt arbeta mycket aktivt för att klargöra en majoritetsuppfattning, utan vi har också deltagit i ett direkt planeringsarbete i samarbete med kommunen och regionen. Utan nämndens engagemang och ideella arbetsinsatser hade kommunen inte kunnat fatta de positiva beslut som har lett till att förbindelsen nu finns. Ett annat projekt som Kosternämnden aktivt arbetat med är bildandet av Sveriges första marina nationalpark Kosterhavets Nationalpark som invigdes 2009.

### Nämndens syfte är

- att bilda sig en uppfattning om majoritetens vilja i viktiga frågor, med betydelse för Koster's framtid och att efter förankring hos kosterborna t ex genom allmänt möte framföra detta till berörd instans,
- att vara ett stöd för de föreningar som gentemot myndigheter och andra har svårt att hävda sin legitimitet,
- att på uppmaning medla och försöka ena när någon fråga skulle vara av det slaget att olika uppfattningar finns och grupperingar bildats.

### Erfarenheter

Kosternämnden hade sin grund i ett demokratiprojekt i syfte att långsiktigt organisera samarbete och utveckling i dialog mellan lokalsamhället och politiken. Ett väldigt bra koncept men som med tiden till stor del runnit ut i sanden, enligt avgående ordföranden Göran Lyth. Form och struktur för samarbetet finns, men tillämpas inte. Till exempel i frågan om bostäder där kosterbor donerat mark till kommunen i syfte att bygga hyresrätter för att hålla Koster levande, något som sedan hanterats vidare utan dialog med öborna. Ett annat exempel är det nyligen fattade beslutet om nedläggning av skolan som skett utan dialog med Kosternämnden och där nu 2000 namnunderskrifter har samlats in för bevarande av skolan.

Den nyvalda (11 september 2022) Kosternämnden menar att en bra framtid för Koster kräver ett starkt samhälle. Varje öbo behövs i det arbetet. Med Kosternämnden har det skapats en möjlighet att rösta fram representanter i de för Koster helt speciella frågorna. Ett stort valdeltagande till Kosternämnden är en förutsättning för att demokratin upprätthålls dvs att majoriteten av öbornas uppfattning förs fram till kommunstyrelsen.

### Läs mer

[Kosternämnden](#) och [Koster's Samhällsför-](#)



HELA  
SVERIGE.  
*Hela Sverige  
ska leva!*

FYRBODAL



Foto: Ulla Herlitz

REDNINGSVESTER  
LIFE JACKETS

## Hudiksvall - Gävleborgs län

Kommunen har gett Svågadalens invånare ett särskilt förtroende genom att inrätta en unik personvald nämnd. Den så kallade Svågadalsnämnden är en demokratisk församling där medlemmarna saknar partipolitisk tillhörighet.

# SVÅGADALS NÄMNDEN

### Politiskt obunden direktvald lokal nämnd

Från höga berg med milsvid utsikt ses Svåga älv slingra sig genom dalen. Här bor omkring 450 invånare och Hudiksvalls kommun har gett dem ett särskilt förtroende genom att inrätta en unik personvald nämnd. Den så kallade Svågadalsnämnden har funnits sedan 1996 och är en demokratisk församling där medlemmarna saknar partipolitisk tillhörighet och har i uppdrag att förvalta förskola, skola, äldreomsorg samt kultur och fritid inom Svågadalen. Dessutom engagera sig i landsbygdsutvecklingsfrågor och näringslivsbefrämjande åtgärder samt att utveckla former för närdemokratiskt inflytande.

Val till nämnden hålls vart 4:e år och valdeltagandet var 69 % det första året, xx % i 2022 års val. Svågadalsnämnden består av sju ledamöter och sju ersättare som tillsammans arbetar för Svågadalens

utveckling. Svågadalsnämnden har ett mycket högt mötesdeltagande. Ofta deltar alla ledamöter, även ersättarna. Svågadalsförvaltningen har sina lokaler i Svågagården, som är ett service- och kulturhus som även inrymmer Folkets Hus med restaurang, kyrkolokal, gymastiksal, bibliotek, skola, förskola, äldreboende med mera. Svågagården är ett viktigt kulturcenter i Hudiksvalls kommun, med en rad olika publika aktiviteter under året.

Svågadalsnämnden håller också ett antal offentliga dialogkvällar per år. Under dessa kvällsmöten bjuds allmänheten in för att diskutera olika frågor som berör Svågadalen och dess utveckling. Den senaste handlade om vindkraft och nämndens remissvar. Svågadalsnämnden har stöttat och stöttar olika projekt som gäller landsbygdsutveckling till exempel uppförandet av en drivmedelsstation för bensin, diesel i Ängebo.



Foto: Svågadalsnämnden





Studiebesök från Hela Sverige Göteborgsregionen och Gävleborg, 2020. Foto: Erik Bick

I Svågadalen finns som i alla andra bygder ett omfattande föreningsliv. Svågadalsnämnden har ett bra samarbete både med kommunen och de lokala föreningarna och ser som sin uppgift att stå i nära kontakt med bygdens invånare.

### Kommunal organisationen på byanivå - en social innovation

Svågadalsnämnden är juridiskt en kommunal nämnd med ansvar och skattemedel till egen budget för verksamheten. Den lokala nämnden har särskilda regler för sin verksamhet, beslutad och fastställd av kommunfullmäktige i Hudiksvall. Det är också kommunens politiker som utser ledamöter till nämnden, efter det lokala valresultatet. För det lokala arbetet ansvarar en heltidsanställd platschef och en administratör på halvtid. Det finns också 15–18 personer anställda i olika verksamheter.

År 2012 utsågs Svågagården av den Europeiska Sociala Fonden (ESF) till Sveriges bästa mötesplats för möten över generationsgränserna. Studiebesöken har varit många genom åren. Svågadalsnämndens organisation och arbetsätt har uppmärksammats både i Sverige och internationellt. Svågadalsnämnden har genom åren tagit emot många besök. Från såväl intresserade lokala grupper och forskare som kommuner och statliga demokratiutredningen.

### Modell för att lösa samhällsutmaningar

Kommunutredningen "Starkare kommuner - med kapacitet att klara välfärdsuppdraget" (SOU 2020) understryker "att social innovation inte enbart handlar om privat företagande och entreprenörskap med social inriktning, utan det kan också beteckna initiativ inom offentlig sektor och hos civilsamhällets aktörer. Sociala innovationer, inte minst på landsbygden, kan betraktas som ett sätt att fylla igen luckor som invånarna upplever finns i det offentliga välfärdssystemet. Det kan också ses som modell för ett sätt där ideella krafter tillsammans med det offentliga kan lösa olika samhällsutmaningar." Svågadalsnämnden nämns som ett exempel i utredningen med hänvisning till Hela Sverige ska leva om att modellen skulle kunna spridas och tillämpas i andra kommuner, och kanske då särskilt till landsbygdskommuner, för att tillhandahålla välfärdstjänster.



X-ING GÄVLEBORG

#### Läs mer

- Kommunalt [Reglemente](#)
- [Svågadalsnämnden](#) se också video

## Lokal demokrati

Lokal demokrati handlar om medborgarnas möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande över det politiska beslutsfattandet i lokalsamhället.

# DEN FÖRSTA SAMHÄLLSNIVÅN

### Inflytande skapar lust

Det är politikens uppgift att tillhandahålla en struktur i vilken medborgarnas engagemang och kreativitet kan förverkligas. När samhället förändras måste även demokratis former förändras.

När medborgarna erbjuds administrativa, planeringsmässiga och ekonomiska möjligheter att styra sin vardag och arbetet mot en hållbar framtid, får de också möjlighet att utvecklas i sin roll som samhällsmedborgare och individer. Utan möjlighet till ett reellt inflytande i samhällsutvecklingen kan viljan och lusten till förändring vändas till sin motsats, alienation.

### Stärk människors värdighet

I det globala samhälle som växer fram är det extra lätt att känna sig maktlös och alienerad. Med en demokratisk, tydlig och lagstadgad form för hur människor ska kunna påverka sin lokala miljö, motverkas denna alienation och känsla av maktlöshet. Då faller den svenska regeringsformens vilja på plats. "Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet." (Regeringsformen 1:2).

Med en demokratisk form som "Första samhällsnivån" för det lokala utvecklingsarbetet kan medbor-

garna ta ansvar inte bara för sitt eget, hushållets och lokalsamhällets framtid utan också för planeten jorden. Det demokratiska arbetet på basplanet är samhällets sätt att stärka värdigheten i medborgarnas liv och därigenom motivera deras engagemang för bygdens, landets och jordens framtid. Förståelsen för villkoren för sin försörjning – och därmed indirekt villkoren för jordens framtid – växer i en demokratisk process mellan det lokala och olika centrala politiska och administrativa organisationer. Det är därför viktigt att ge ett lagstadgat inflytande på den nivå individer och hushåll upplever som sitt lokalsamhälle. Det är detta vi kallar för den första samhällsnivån.

Genom att se hur arbetet med lokalsamhällets förändring mot hållbarhet och utveckling har en plats i den demokratiska ordningen kan den uppgivenhet inför stora globala hot som många upplever brytas. Att ta ansvar för det globala måste böttna i ett ansvar för det lokala. Detta ansvar måste också vara en realitet, en lagstadgad rättighet och skyldighet.

### Demokratiska folkstyret måste förnyas

Vårt styrelseskick bygger på en representativ demokrati där de politiska partierna är byggstenar. Antalet förtroendevalda politiker har minskat dramatiskt, liksom den geografiska tätheten av politikens administrativa centra. Sedan 1951 har befolkningen ökat med 2,7 miljoner invånare samtidigt

som antalet förtroendevalda minskat från cirka 200 000 till 38 000. Före kommunsammanslagningen i början av 1950-talet fanns 2 500 kommuner vilket kan jämföras med dagens 290. Förutom den stora minskningen av antalet förtroendevalda lades tusentals kommunalkontor med egna resurser och egen administration ner vid kommunsammanslagningarna. Speciellt har detta drabbat landsbygden och skärgårdarna. Konsekvensen är att allt färre politiker bestämmer för allt fler medborgare och att klyftan mellan centrum och lokalsamhället har accentuerats.

Samtidigt har medborgarna övergett de politiska partierna. När medlemsantalet i de politiska partierna minskar, försvagas partiernas funktion att vara en länk mellan medborgarna och den demokratiska makten. Indirekt betyder detta att politikernas lojalitet och legitimitet gentemot medborgarna försvagas. Visserligen är det allmänna val vart fjärde år med ett relativt högt valdeltagande, men ändå ligger medborgarnas engagemang till största delen i civilsamhällets organisationer, inte i de politiska partierna.

Regeringen har sökt efter lösningar för att ”öka och bredda engagemanget inom den representativa demokratin och för att stärka individens möjligheter till delaktighet och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen.” (Dir 2014:111). Dock har politiken inte haft modet att föreslå ett samarbete i nya former mellan civilsamhället och det demokratiska folkstyret som innebär ett lokalt ansvarstagande, utan stannar i icke förpliktiga dialogformer.

### **Första samhällsnivån – demokratis chans**

En demokratisk modell på den första samhällsnivån med en lokal demokratisk organisering är svaret. Den är den brygga mellan det lokala och det centrala som utvecklar demokratin och därmed medborgarnas försvar och förståelse för demokratins villkor. Det är lätt att tänka tillbaka till de tidiga 2 500 kommuner. Även en nutida version av en första samhällsnivå bör omfatta ett geografiskt område som kan fungera som en socialt, kulturellt och organisatoriskt uppfattbar enhet, en enhet som kan erhålla legitimitet i både lokalsamhället och det

politiska systemet. Där finns också en historisk och geografisk rotad legitimitet. Våra svenska socknar har funnits i 700–800 år medan dagens storkommuner endast i omkring 40 år. Och många lokala utvecklingsgrupper omfattar just de gamla socknarna.

Det handlar om att utveckla en lokal demokrati som bryter dagens många gånger låsta organisatoriska, förvaltningsmässiga och politiska förhållanden som kännetecknar relationen mellan många svenska storkommuners periferi och dess politiska centra; mellan lokalsamhällena och staden.

Svågadalensnämnden i Hudiksvalls kommun är den spjutspets vi vill lyfta fram som förebild inom demokratiområdet för hur en lokal demokratisk organisering kan utformas. Där finns mycket intressant att ta fasta på och lära av. Kompletterad med förslag till en lokalt förankrad fördjupad översiktsplanering och lokal finansiering kan konceptet bli ett strukturellt kraftpaket för lokal utveckling. Ett kraftpaket som på ett påtagligt sätt kommer stärka inte bara de enskilda bygdernas utan hela landets utveckling mot hållbarhet.

Ulla Herlitz & Hans Arén



#### **Läs**

- [Den första samhällsnivån](#) på Hela Sverige ska leva

# LOKALT INFLYTANDE

goda exempel på samverkan  
mellan civilsamhälle och  
kommun



## TEMAGRUPP LOKALT INFLYTANDE

Dokumentet publicerades på [helasverige.se](https://helasverige.se) den 20240101

Kontakt med temagruppen gm

Ulla Herlitz, Hela Sverige Göteborgsregionen

[ulla.herlitz@helasverige.se](mailto:ulla.herlitz@helasverige.se)

